

Besættelsen i Stenbjerg **Anden Verdenskrig - Stenbjerg**

Fag: Historie, religion

Klassetrin: mellemtrin/overbygningen

Årsted: Hele året.

Kort om forløbet:

Eleverne skal aktiveres med udgangspunkt i hændelser, som har fundet sted i Stenbjerg. De arbejder med begreberne *krig – fred – besættelse* og arbejder konkret med en flyverbegravelse (1944)

Formål:

Eleverne skal ved at beskæftige sig med besættelsestidens spor i Stenbjerg få viden om og kendskab til besættelsestidens problematikker og samarbejdspolitikken under krigen.

Sted:

Stenbjerg landingsplads og kirkegården

Forberedelse:

Eleverne skal have læst teksten (bilag 1) og arbejdet med den (bilag 2) inden besøget.

Eleverne arbejder desuden inden besøget med besættelsen, feks kap "Balance og besættelse" i Jens Aage Poulsens "HIT med Historien", Gyldendal 2005 pp 106 – 147, særligt s. 127 og frem. I "Ny historie for ottende", gyldendal uddannelse 2000 pp 76-85 er besættelsestiden også beskrevet.

I danskundervisningen kan de læse "Den gode soldat" af Viggo F. Møller, der er et sarkastisk/hadefuldt digt fra den danske modstandskamp.

Hvad skal du bruge:

Målebånd/tommestok (til at anlægge flyvergraven), notatblok.

Læreren må sørge for, at baggrundsteksten er til rådighed under besøget – print teksten ud (bilag 1) og laminér den så der er en pr 2 elever.

Teksten findes i en original lidt svær udgave og i en omskrevet lettere læst udgave. Læreren vælger selv sværhedsgraden.

Hvor lang tid tager undervisningen:

Ca. 4 timer

Museet for Thy og Vester Hanherred

Sådan gør du:

Eleverne besøger kirkegården.

Ved mindestenen over Bernard Sabbath, der står i en samling af gamle gravsten, læser de sammen to og to teksten (bilag 1a eller 1b).

Besvar eller diskuter, hvorfor tyskerne ikke ville have flyveren begravet på kirkegården – hvad kunne der ske ved det (bilag 2)?

Hvorfor ville lokalbefolkningen have ham på kirkegården?

Hvad var tyskerne bange for? Vi er i 1944, og altså hen mod slutningen af en besættelse.

Herefter går børnene til vandet, og etablerer selv en flyvergrav.

Anlæg en flyvergrav (bilag 3):

Eleverne læser, eller læreren fortæller om piloten, der blev begravet på stranden i 1944.

Lav derefter et midlertidigt gravsted for en flyver, der er drevet i land. Brug de forhåndenværende materialer og sørg for, at gravstedet udviser værdighed og respekt for den døde.

Diskutér, hvad det ville være godt der stod på graven? Find en inskription til graven.

Fælles mål2 (uddrag):

Historie, efter 9. klasse:

- kende forskellige måder at løse konflikter på i tid og rum og vurdere effekten af forskellige fredsbevarende og konfliktløsende aktiviteter
- give eksempler på, at en periodes fremherskende værdier og holdninger kan forklare afgørende begivenheder og samfundsforandringer
- kunne beskrive forskellige tidsaldres former for magtanvendelse og diskutere begrundelser og konsekvenser
- kunne sammenligne egne livsbetingelser med foregående slægtleds og diskutere, hvilke forhold der er ens, hvilke der er forskellige og baggrunden herfor

Forslag til videre arbejde:

Er man af sted i Vestjylland er det oplagt at besøge Hanstholm-fæstningen, der på glimrende vis illustrerer mange af 2. Verdenskrigs facetter: <http://www.museumscenterhanstholm.dk/>

I kan også arbejde med undervisningsforløbene ”Englandskrigen i Stenbjerg” og ”Stranding i Stenbjerg”

Litterært passer Viggo F Møller eller Morten Niensens digte også godt ind i forløbet.

Kontaktinformation: www.thistedmuseum.dk . Svend Sørensen [thistedmuseum@mail.tele.dk]

Forfatter: Svend Sørensen

Museet for Thy og Vester Hanherred

Keywords: Besættelsen, flyverbegravelse, fjendebilleder.

Supplerende materiale

Om Stenbjerg, Skov- og Naturstyrelsen Thy folder:

http://www.skovognatur.dk/NR/rdonlyres/57820170-E44B-40C7-BB25-A4008427A55C/0/StenbjergiThy_Final_L126.pdf

Axel Rasmussen 1980: Flyverbegravelse i Stenbjerg - med forbuden krans. Beretningen er nedskrevet 4. januar 1945 af nu afdøde overklitfoged AXEL RASMUSSEN. *Historisk Årbog for Thy, Mors og V. Hanherred 1980, side 32-37.*

<http://arkiv.thisted->

[bibliotek.dk/Historisk%20Årbog/Årgang%201980/Rasmussen,%20Axel%20%20%20Flyverbegravelse%20i%20Stenbjerg.pdf](http://arkiv.thisted-bibliotek.dk/Historisk%20Årbog/Årgang%201980/Rasmussen,%20Axel%20%20%20Flyverbegravelse%20i%20Stenbjerg.pdf)

Frank Weber 1995: Allierede flyvergrave i Thy og Vester Hanherred. *Historisk Årbog for Thy og Vester Hanherred 1995, side 95-100.*

<http://arkiv.thisted->

[bibliotek.dk/Historisk%20Årbog/Årgang%201995/Weber,%20Frank%20%20Allierede%20flyvergrave%20i%20Thy%20og%20Vester%20Hanherre.pdf](http://arkiv.thisted-bibliotek.dk/Historisk%20Årbog/Årgang%201995/Weber,%20Frank%20%20Allierede%20flyvergrave%20i%20Thy%20og%20Vester%20Hanherre.pdf)

Observationsbunker i Stenbjerg. Her er der informationstavle om sporene af 2. Verdenskrig i området.

Bilag 1, tekst

Tekst 1a:

Flyverbegravelse i Stenbjerg i 1944

Uddrag af artikel fra Historisk Årbog for Thy, Mors og Vester Han Herred (1980 s. 32):

(findes på www.thistedmuseum.dk under Historisk Årbog)

I slutningen af september 1944 fandt strandfoged Jens Martin Jensen, Stenbjerg, på sin inspektionstur langs Stenbjerg søndre strand liget af en ilanddrevne engelsk flyver. Han var vel ca. 20 år gammel. Flyveren var nøgen med undtagelse af fødderne, der bar støvler, og benene fra knæet og nedefter bar resterne af den nedkrængede flyverdragt. Liget frembød mærker af et døbringende skudsår i højre bryst, og et skud gennem det ene lår. Selv i døden var han af et tiltalende ydre.

Strandfogeden slæbte liget op på den øvre strandbred, så det lå fri af dagligt vande. Da det var i de dage, hvor det danske politi var blevet fjernet af den tyske værnemagt, henvendte strandfogeden sig til tyskerne og bad om lov til at begrave det ilanddrevne lig på den for lignende tilfælde gængse måde, hvad der imidlertid blev ham nægtet. Derimod meddelte man ham fra den tyske værnemagts side, at der ville blive sørget for ligets begravelse. Nedgravningen af dette blev derefter foretaget den 27. september på det sted, hvor strandfogeden havde slæbt liget hen. På dette sted blev der rejst et kors med følgende påmalede indskrift:

A.M.
27-9
1944
wurde hier die Leiche des engl. Fliegers
BERNHARD SABBATH
Nr.16 129636
beigesetzt.

Jens Martin Jensen og med ham befolkningen i Stenbjerg var meget uhyggeligt berørt af, at den unge mands lig var blevet jordet et sted, hvorfra en kraftig pålandsstorm kunne hente ham tilbage til havet! Strandfogeden og overklitfoged Axel Rasmussen søgte derfor tyskerne om at få flyveren begravet på Stenbjerg Kirkegaard. De fik tilladelsen på den betingelse, at de skulle sørge for, at der ingen demonstrationer fandt sted. Af samme grund måtte de bede købmand Hansen i Stenbjerg vente med at lægge en krans på graven. Han havde indsamlet bidrag til en meget stor krans blandt sine kunder.

Under overvågning af en tysk vagt opgravede fire af redningsbådens besætning det efter forholdene ret velbevarede lig af den unge mand. Derefter kørtes båren til Stenbjerg. Ved det første hus, de kom til, mødte de meget rørende en fisker ved navn Jens Chr. Mikkelsen, der lagde nogle blomster på båren, medens konen stod og tørrede øjnene i forkældet. Der var blandt blomsterne også grønt fra juletræet, og det var tydeligt at se, at urtepotterne i vinduet havde måttet levere blomsterne.

Kun beboerne i fire huse gik imod henstillingen om ikke at demonstrere og havde flaget på halv stang. Alle holdt sig inden døre eller i alle tilfælde borte fra landevejen, og ingen mødte op ved kirken eller på kirkegården.

Da liget kom til kirken, ringede klokkerne på sædvanlig vis. Kisten blev båret til graven under afsyngelsen af salmen "Vor Gud han er så fast en borg"! Pastor Nielsen forrettede jordpåkastelsen, bad Fadervor og lyste velsignelsen, men holdt efter aftale ingen tale over den døde.

NB: Det viste sig efter krigen, at flyveren ikke var englænder, men amerikaner, og tre år senere blev han genbegravet på en militær kirkegård i Amerika.

Tekst 1b:

Strandfoged Jens Martin Jensen, fandt i efteråret 1944 liget af en pilot på stranden. Liget var nøgent, undtagen på fødderne hvor der sad støvler og rester af en flyverdragt.

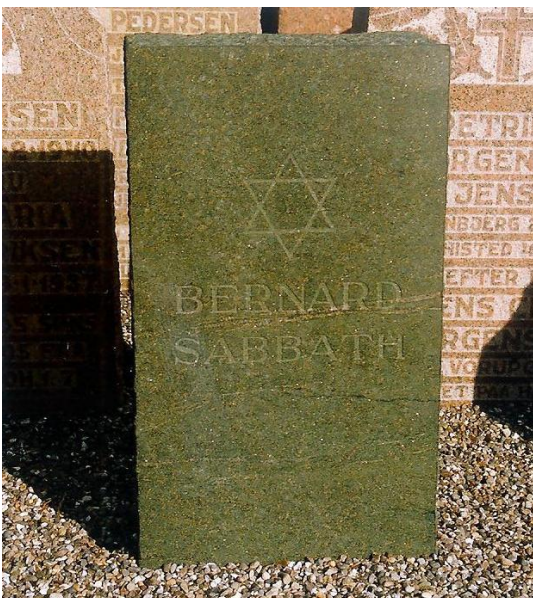
Da det danske politi i 1944 var fjernet af tyskerne, spurgte strandfogeden tyskerne om han måtte begrave liget. Det måtte han ikke, tyskerne ville selv begrave det. Tyskerne begravede liget på stranden hvor det var blevet slæbt hen, og skrev på graven:

A.M.
27-9
1944
wurde hier die Leiche des engl. Fliegers
BERNHARD SABBATH
Nr.16 129636
beigesetzt.

Folkene i Stenbjerg syntes det var uhyggeligt at liget var blevet begravet et sted, hvor havet under en storm kunne grave det op, og bad tyskerne om lov til at grave det op og begrave det på kirkegården. Det fik de lov til. Begravelsen skulle foregå i stilhed. Mens en tysk vagt så på, gravede beboerne liget op og førte det til kirkegården. Fire huse havde flaget på halv, og nogle lagde blomster ved vejen.

Præsten holdt ikke nogen tale, men der blev sunget "Vor Gud han er så fast en borg" og sagt fadervor.

Købmanden havde samlet ind til en krans til den døde, men den måtte de vente med at lægge på graven, da tyskerne ikke ville have nogen demonstrationer.

Gravsten over Bernard Sabbath på Stenbjerg Kirkegård. Foto, Museet for Thy og Vester Hanherred

Bilag 2, elevopgave:

Læs teksten igennem (bilag 1).

Ord:

Strandfoged: en person der er ansat til at føre opsyn med strandinger og bjergninger på stranden.
En slags "strandopsynsmand"

"Die Leiche" betyder liget

"Beigesetz" betyder Bisat (begravet)

Spørgsmål til teksten:

Hvor vil danskerne begrave liget?

Hvor vil tyskerne begrave liget?

Hvor mange gange bliver liget begravet?

Hvad var tyskerne bange for?

Bilag 3, anlæg en flyvergrav

Forestil dig at du er dansker ved vestkysten i 1944.

Et lig af en engelsk pilot driver i land. Man kan se af hans papirer, at det er den 23-årige John Richard Suffolk, født den 22. Januar 1921.

Diskuter sammen to og to:

Hvor synes du han skal begraves?

Hvordan synes du man skal holde begravelsen?

Hvad skal der stå på gravstenen?

Skriv et forslag til inskriptionen her:

Forslagene diskuteres på klassen – hvad bør der stå på en gravsten?

Hvis der er tid, kan børnene anlægge eller markere et forslag til et gravsted.